

Sivatagi só

részletek

Medveszar

Te egy prozsekt vagy, semmi több, mondta Apróné. Bent kellett maradnom órák után, ami azt jelentette, hogy csukesz lettem. Akit bent fognak, az csukesz, ami a megszégyenülés szava. Apróné mérnöki ügyességgel bánt a megszégyenítés eszközeivel.

A fogalmazásaim miatt tartott bent. Azt magyarázta, hogy én azt gondolom, bármit megtehetek és bármit leírhatok. Pedig a szavaknak következményeik vannak, mert a szavak olyan titkos jelentésekkel bírnak, amiket én nem ismerek. Én azt gondolom, azt kezdek magammal és a szavaimmal, amit akarok, de ez egy olyan tévedés, amivel sokaknak fájdalmat okozhatok. Neki már most fájdalmat okozok vele, mondta, és tényleg szenvedő arcot vágott, mint egy másnapos makákó a *Sivatagi só*ból.

Te egy prozsekt vagy, ismételte, és én ekkor hallottam először ezt a szót. Apróné jól megnyomta a dzsét. Kevés szóban van dzsé, és alighanem élvezte, hogy jól megnyomhatja. Apró kis nyálpamacsok spricceltek a szájából a padon fekvő ellenőrzőmre. Ő kérte, hogy vegyem elő az ellenőrzőmet, de végül hozzá sem ért, annyira belemelegedett a magyarázásba. Alaposan meg akarta értetni velem, hogy én egy prozsekt vagyok, ami annyit jelent, hogy mások találják ki az én történetemet, amibe nekem vajmi kevés beleszólásom van. Amikor ideért, hogy vajmi kevés, úgy rándult össze az arca, hogy nem tudtam, ezt most élvezi-e, vagy fáj neki.

Talán inkább élvezte.

Még néhányszor megismételte ugyanis, és a végén egy halk, elégedett kis nyögés hagyta el a száját. Összeszorította az ajkait, behunyta a szemét, majd azt mondta, phö. Ezzel bocsátott utamra.

Mivel nem jegyezte be az ellenőrzőmbe, hogy bent fogott, hülye lettem volna otthon bevallani, hogy életemben először a csukeszok sorsára jutottam. Annyit mondtam, hogy játszottunk Gergőékkel tanítás után, holnapra alig van házi, szóval nem is telhetett volna szebben a nap. Anyám ilyenkor mindig ellágyult, és elővett valamit valamelyik dugihelyéről. Most is erre számítottam, és nem is hiába. A másodperc törtrésze alatt megfogalmazódott bennem a lázadás, amint megpillantottam anyám kezében a fehér papírzacskóba csomagolt fekete aranyat.

Medveszar. A finomságok finomsága, a semmihez sem hasonlítható, fanyar-édes íz, ami tetőtől talpig átjár, és van benne valami túlvilági. Hosszú, ruganyos fekete rudacskák, kissé ragacos tapintásúak, mintha angolnaivadékok lenné-

nek. Ez volt a csúcsa mindannak, amit anyám kínálni tudott, és ezt az ilyen napokra tartogatta, amikor nem nyúztam őt semmi kellemetlenséggel. Ilyenkor tömte belém a medveszart.

Általában szóvá tette, amikor azt mondtam, hogy szar, mert azt akarta, hogy finom ember legyek, aki választékosan fejezi ki magát, de a medveszarra nem voltak érvényesek a szokványos szabályok.

Ő is imádta, és amikor tömtük magunkba, elmondta, hogy az ő gyerekkorában a krumplicukor volt a menő, de az olyan kemény volt, hogy a gyerekeknek sokszor kitört a foguk, amikor beleharaptak, és vérző ínnel rágták tovább.

A medveszar viszont elolvadt az ember szájában.

Ezen a napon nem faltam fel az adagomat anyámmal a tévé előtt, hanem hagytam, hogy kivegye a magáét, a részemet pedig a papírzacskóba bugyolálva magammal vittem a szobámba. A fiókomba rejtettem, és egy ujjal sem nyúltam hozzá.

Fájt a nyelőcsövem, háborgott a gyomrom, tiltakozott minden sejt, de ellenálltam.

Többször megismétlődött ugyanez a következő napokban és hetekben. Amikor előkerült a fehér papírzacskó, benne a fekete kincssel, minden porcikám felujjongott, és láttam anyámon, hogy ő is új életre kel. Mégsem rágcsáltam el vele az adagomat, hanem beraktam a többi mellé a fiókba, és a füzeteimmel takartam le. Pár nap után a füzeteim átvették a medveszar finom ánizsillatát, és az órákon ülve titkos szippantásokkal adtam át magam az élvezetnek. A szobámban is egyre erősebbé vált a medveszar átható szaga, ami azt jelezte, hogy közeleg az idő.

Úgy döntöttem, még kivárok. Ahogy teltek a hónapok, már az összes fiókomban megtelelt a fekete kincssel, ahogy a szekrényeim, a párnatartóm, a hátizsákjaim titkos zsebei. A bőröm is átvette a fanyar-édes illatot, és elég volt a kezemet az orromhoz érintenem, hogy úgy érezzem, fürdözöm a medveszarban.

Még ez sem volt elég. A lakás különböző pontjain rejtettem el az adagjaimat, és anyámnak még így sem tűnt fel semmi. Megteltek velük a konyhakredenc és a spájz polcainak hátsó traktusai, a nappali szekrényeinek sötét zugai és anyám szobájának használaton kívüli bútorai. A régi játékaimba, elromlott magnókba, sosem olvasott könyvekbe szúrtam be a zacskókat. A végén az egész ház egy nagy medveszarlerakattá vált.

Amikor az egyik délután anyám bejelentette, hogy lelép az egyik barátnőjéhez traccspartira, azonnal tudtam, hogy itt az idő. Alig tudtam leplezni az izgatótságot, és szinte fizikai fájdalmat okozott, hogy megvárjam, amíg biztonságos távolságra ér. Akkor előszedtem az összes zacskót, és az ágyamra szórtam a tartalmukat. A fekete giliszták sötétben csillogva tornyosultak előttem. Mintha egy brontosaurus csinált volna oda az ágyam közepére.

A régebbiek már egy kicsit kiszáradtak, de az ízükből nem sokat vesztek. Bele-beletúrtam a halomba, és két marokkal tömtem magamba a medveszart. Soha még ember és medveszar között ilyen bensőséges viszony nem létezett, mint ami akkor engem átjárt.

Apróné arcát láttam közben magam előtt, ahogy csattog a szájában a dzsé.

Még medvebocs méretű volt a kupac előttem, amikor kezdtem elnehezülni. Úgy éreztem, a medveszar teljesen átveszi a testem felett az uralmat, az ereimből

kiszorítja a vért, a koponyámból a szürkeállományt. Hallottam, ahogy a gyomrom fala megreped, és a fekete massa szétárad a bensőmben. Ahogy körülnéztem, éjféketén csillogtak a falak, és sötét gilisztákká változtak a szobám bútorai. Felkászálódtam az ágyról, a padló maga volt a csillagtalan éjszakai égbolt, és ahogy kinéztem az ablakon, mindenhol vastag medveszarcsíkok tekeregtek felém. Körbevettek, maguk közé temettek, és elkábítottak az édes-fanyar illattal, amely kiszívta belőlem az öntudatot.

Egy lettem a medveszarral.

Amikor magamhoz tértem, egyszeriben minden steril és halott volt körülöttem. Egy töredéknyi pillanatra eltöprengtem, ez vajon a pokol-e vagy a mennyország, mert egyikre sem emlékeztetett. Egy kórház volt, ahol kimosták a gyomromat. Anyám ott ült az ágyam mellett, és bátorítanul mosolygott.

Te megőrültél, ezek voltak hozzám az első szavai.

Nem válaszoltam semmit, csak erőltlenül mosolyogni próbáltam.

Én csak nem akartam prozsekt lenni, szóltam el magam, amikor vártuk a buszt hazafelé. Anyám értetlenül nézett rám, valószínűleg ekkor hallotta először ezt a szót.

Még sokáig kerültek elő kis fehér zacskók a lakás különböző zugaiból, de anyám mindig egy szó nélkül kihajtotta őket.

Öcsike

Azon a télen, amikor Miškáék háza leégett, és Nandi felépített egy tengeralattjárót a fészertünkben, Öcsike, akinek soha nem tudtam meg a valódi nevét, kivégezte a szüleit a hátsó udvarukban. A tyúkok ott kapirgáltak körülöttük egykedvűen, amikor Öcsike a füstölőbódéhoz parancsolta az öregeket, és vasvillával rájuk támadt. Akkor tanultam meg, mit jelent az, hogy valaki megy a basziba. Addig azt hittem, ez valami kellemes dolog lehet, de kiderült, hogy a börtönt nevezik baszinak. Öcsike nem tért vissza soha, amit pedig sajnáltam, mert túl sok kérdés maradt bennem megválaszolatlanul.

Ott volt például a tojások ügye. Azt rebesgették, Öcsike volt az, aki megdézsmálta a tojásokat a faluban. Feltörte és kiitta őket, mint egy vadállat. Ahova betört, a tyúktól falára krétával egy nagy, girbegurba vonalú kört rajzolt. Nem derült ki például ez sem, hogy miért, és senki nem ment utána a basziba, hogy ezt megkérdezze tőle. Később olvastam olyasmit, hogy a kör szimbólumának fontos jelentése volt az ókori filozófusok körében, és igazán körmönfont magyarázatokat találtak ki hozzá. Szerintem ezeknek a magyarázatoknak semmi értelmük nem volt, de valamivel az ókorban is el kellett ütni az időt. Igazán tökéletes körvonalat viszont ember képtelen volt rajzolni, és Öcsike körvonalai sem voltak tökéletesek. Bármit akart is üzeni a falubelieknek, senki nem értette meg a szándékát.

Öcsike szeretett magyarázni, ám a beszéde mindig túlságosan homályos volt. Ezt a legtöbbben annak tudták be, hogy sok időt töltött külföldön, ahol kimosták az agyát. Abban az évben tért vissza, amikor változni kezdtek a dolgok, habár mi ebből a változásból sokáig semmit nem érzékeltünk. Azt beszéltek, el fognak tarakodni a kommunisták, de én nem tudtam, kik a kommunisták, senkire nem

volt ráírva, hogy kommunista-e vagy sem. Amikor kérdeztem anyámat, kik a kommunisták, azt mondta, arra magamtól is rá fogok jönni. Ezzel nem voltam kisegítve. Azt hittem, nálunk nincsenek kommunisták, mert mindenki úgy beszélt róluk, mint valami távoli gonosz hatalomról, amelynek inkább csak a sötét, baljós árnyéka vetül ránk. Öcsike ebben legalább érthető volt, még ha ezt inkább csak halkabban szokta is mondogatni: a kommunisták lógni fognak, suttogta felénk a kocsmából jövet, amikor mi a buszmegállónál támasztottuk a biciklijünket. Azt viszont ő sem árulta el, pontosan kikre gondol, név szerint kik azok, akik lógni fognak. Kacsaringósan haladt hazafelé, és gyakran megállt hügyozni az út menti bokroknál, ami bennünket hangos röhögésre készítetett, de Öcsike ezt egyáltalán nem bánta, mert szerette, ha van közönsége.

Öcsike nem tudott nevetni. Vagyis tudott, de nem úgy, ahogy a többiek. Asztmás lihegésre, szűkölésre, néma nyüszítésre emlékeztető hangot hallatott, amikor elsütött egy-egy poént. Mintha nem kapott volna levegőt. Gergő azt mondta, egy természetfilmben hallotta, hogy ezt a fajta nevetést nevezik csimpánznevetésnek. A csimpánzok is tudnak nevetni, csak nem olyan vidáman, ahogy az emberek. Öcsike is tudott nevetni, csak vidámnak nem láttuk soha.

Állítólag matrózként dolgozott odakint a tengeren, ami elég hihetetlennek hangzott. Mindig meg akartam tőle kérdezni, milyen volt a tenger hangja, az illata, a színe. A tenger távolabbinak tűnt a Marsnál, pedig a mellettünk hömpölygő Duna állítólag egyenesen oda folyik, a Fekete-tengerbe, és Öcsikének tudnia kellett, vajon tényleg fekete-e az a tenger, és ha az, akkor milyen fekete, olyan-e, mint a szeder, vagy mint a decemberi éjszaka, vagy mint az angolna bőre. De Öcsike nem beszélt nekünk a tengerről, inkább arról, miért tért vissza. Azt mondta, minden megváltozik, és mi végre megkapunk mindent, ami jár nekünk. És azt kérdezgette tőlünk, mit tudunk Budapestről és a magyarok egykorvolt birodalmáról, amiről mi semmit nem tudtunk, és inkább csak neveltünk rajta, hogy a magyaroknak meg már milyen birodalmuk lehetett. Öcsike Budapestről mesélt, amely ennek a birodalomnak a ragyogó fővárosa volt, és úgy képzeltem el, mint egy lebegő szigeten elterülő bevehetetlen erődöt, amelynek a falai között páratlanul színes élet nyüzsög, mindenki tarkabarka ruhában jár, és úgy beszélgetnek egymással, mint annak a vékony hangú költőnek a versében, a galagonyásban, amit a suliban le szoktak nekünk játszani magnóról. Nem igazán tudtam, mi az a galagonya, de ott a magasán lebegő Budapesten nyilván mindenkinek izzó galagonyaruhája lehet.

Öcsike azt mondta, Budapest most végre a mi fővárosunk lehet, ha eltakarodnak a бүdös kommunisták és az összes seggnyalójuk, akik szétszaggatták a magyarok birodalmát. Úgy mesélte ezt, mint egy messze földről idekeveredett öreg mesemondó, pedig csak egy kortalan, vézna, iszákos pacák volt, akit mindenki tegezett, és még nekünk is kikötöttek, nehogy magázzuk, hiszen ez egy gyerek-eszű vénlegény, aki soha nem fog felnőni.

Nem igazán szerették őt a faluban, pedig egyáltalán nem tűnt ártalmasnak. Azt is kitalálták később, hogy ő gyűjtötte fel a Miškákék házat karácsonykor, miután néhányan mécseseket raktak a Jednota bolt elé. Ez is olyan magyaros dolog volt, mert a kommunisták Romániában lőni kezdték a magyarokat, és valaki kitett egy mécses a bolt elé a térre, hogy így emlékezzen az áldozatokra. Ezt sem

igazán értettem, mert rendszeren a szomszéd faluban lakókat is utálta mindenki, és akkor most hirtelen mi ez a szeretethullám, és egyébként is, hol a pokolban van Románia. Aztán persze megértettem, hogy messze van, de azért nem annyira messze, mert néhányan még segélycsomagokat is vittek oda, felpakoltak egykét Zsigulit, és mentek Magyarországon keresztül, pedig Magyarországra se lehetett csak úgy ukmukfukk átmenni. Kiderült, hogy Románia egy hatalmas, hideg ország, sok kóborkutyával és lovas szekérrel, áthatolhatatlan fenyevesekkel és borzongató farkasvonyítással, és az ottani magyarok is részei voltak annak a mesebeli birodalomnak, amelyről Öcsike mesélni szokott. Részei voltak, amíg nem jött egy öreg, dohos szagú, összeaszott képű diktátor, aki kiéheztette a népet és lerombolta a falvaikat. Ezért most megérdemlik az együttérzésünket. Erre egyre többen rájöttek nálunk is, és megszorodtak a gyertyák a bolt előtt, amíg le nem égett a bolt melletti ház, ahova nemrég egy szlovák nő költözött a Miška nevű lányával. Soha nem váltottam egyetlen szót sem ezzel a Miškával, mert a szlovák suliba járt, ami húsz kilométerre volt innen, de minden reggel láttam őt a buszmegállóban ácsorogni, és valamiért azt éreztem, jó lenne a közelében lennem. Csakhogy miután leégett a házuk, eltűntek a faluból, ami végső soron érthető volt. Eleinte azt beszéltek, véletlen baleset történt, de azért decemberben nem kap olyan könnyen lángra egy egész ház néhány gyertya miatt, amiket kiraknak a térre, így aztán sokan gyűjtögetésre gyanakodtak. Hamar előkerült Öcsike neve, és először azt beszéltek, Öcsike a kocsmában uszított a Miškáké ellen, mert kommunistáknak tartotta őket, aztán csehszlovák nacionalista ügynököknek, akiknek az a dolguk, hogy kiszagolják a magyarok szervezkedését. Azt kiabálta a kocsmából kijövet, hogy a tót kurva takarodjon vissza a hegyekbe a kis szeplős ribanc lányával együtt, de közben alig állt a lábán, és mi csak röhögtünk rajta. Néha odajött hozzánk, messziről búzlótt a piától, és percekig vacakolt, amíg meggyújtott egy szál Marsot, és azt ismételte, reméli, hogy nem állunk szóba azzal a kis ringyóval, aki csak azért jött ide, hogy megakadályozza a magyarok birodalmának a visszaállítását.

Ekkoriban már sokaknak kezdett elégük lenni Öcsikéből, és néhányszor alaposan helyben is hagyták őt a kocsmában, volt, hogy úgy kellett őt összekanalazni a kocsmakapu mellett, mert megfagyott volna reggelre. Egyre homályosabb lett a tekintete, és azt beszéltek, elfogyott minden pénze, az összes ropogós márkáját beváltotta és elitta anélkül, hogy a szüleinek egy tábla csokit is vett volna. A szülei olyan öregek voltak, vagy legalábbis olyan öregnek tűntek, mint az öreg szülők a népmesékben, akiknek a legkisebb fia elindul szerencsét próbálni a nagyvilágba. Nekik Öcsike volt az egyetlen fiuk, aki tényleg megjárta a nagyvilágot, és nem értették, miért jött vissza ebbe a szűkös kis faluba, ahonnan csak a szomszéd falu kukoricaföldjeiig lehetett ellátni. Aki innen kijutott, az nem jön vissza, ez a szabály, mondta egyszer Nandi, bár akkor még nem gondoltam, hogy ő is ki akar jutni, hogy tulajdonképpen azért jött ide, azért költözött hozzánk, hogy összeszedje a bátorságát a távozáshoz. Talán ő is Budapestre akart menni, ahol mindenki magyarul beszél, és ami akkora, mint egy egész bolygó. Anyám nem szólt semmit, amikor kérdően néztem rá, és amikor óvatosan megemlítettem otthon Budapestet, mintha meg se hallotta volna, mintha egy olyan rokon nevét hoztam volna fel, akiről nem beszélünk. És inkább megkérdezte,

még mindig elhordja-e az a görény az Iza néniék tojásait. Csak feltöri és kiissza, válaszoltam, és azt már nem tettem hozzá, hogy minden tyúkól falán, ahol a titokzatos dézsmáló felbukkan, egy krétával felrajzolt kört találnak.

Öcsike arról is beszélt, ha győz a forradalom, végre mi is elhúzzhatunk innen, bár mi ezt nem értettük, mert nem tudtuk elképzelni, hova mehetnénk. Majdnem megkérdeztem tőle, milyen messze van innen a tenger, de ez legalább olyan képzelenségnek tűnt, mintha azt kérdeztem volna, mikor indul a budapesti gyors. Nem lehet innen csak úgy elmenni, ezt jól tudtam, és csak anyám arcát kellett magam elé képzelnem, hogy emlékeztessen magam. Aki elmegy, azzal valami borzalom történik. És Öcsike esete is ezt a szabályt erősítette meg.

Azt mondták, kivégezték a román diktátort és a feleségét. Azt a gonosz öregembert, aki lelövette a magyarokat, és aki miatt leégett a Miškáké háza is. El akart iszkolni, de nyakon csípték a forradalmárokat, azok a forradalmárokat, akik nálunk is fellázadtak közben, tüntetéseket szerveztek Pozsonyban, és elkergették a kommunistákat. Öcsike dalolva éltette a forradalmat a kocsmából hazafelé tartva, de azt nem tudtuk kivenni az egyre kuszábbá váló szavaiból, mennyire őszinte az öröme. Nem maradt semmi pénze, és már tőlünk is kunyerált, hogy legalább egy kiskofolát vehessen magának. Nekünk persze nem volt semmink. Az anyámnak Nandit is el kellett tartania, akiről én azt sem tudtam, mit keres nálunk, minden este a fészkerben barkácsolt, amíg kész nem lett a tengeralattjáró.

A diktátort mindenestre lelőtték, és Gergő haverom azt állította, ő az egészet végignézte a tévében. A fickóba meg a feleségébe beleeresztettek egy szabályos sorozatot, és meg is volt. Én lemaradtam róla, amit nem is bántam túlságosan, mert nem voltam kíváncsi az öregember elvágódó hullájára. Gergő azt mondta, olyan volt, mintha csak egy szalmabábu lett volna.

Öcsike állítólag ugyanígy akarta kivégezni a szüleit, akikben régi zsarnokokat látott. Ugyanúgy éhezették őt, mint a diktátor a népét, a végén már csak egyetlen zsiros kenyeret adtak neki naponta. Ezt állította legalábbis. Mások azt mondták, az öregek minden pénzét elitta, és verte őket, amiért nem adtak neki többet, amikor pedig azzal fenyegették, kihívják rá a rendőrséget, kiüldözte őket a házból egy késsel, hátra, a lesoványodott, rühös tyúkok közé, ahol fogott egy vasvillát, és felszegezte a két öreget a füstölőbódé falára. Először az egyiket, aztán a másikat. Ott ült velük szemben egy fatönkön, amikor a szomszéd besétált hozzájuk közölni, hogy a tojásait már megint feltörite az a rohadék görény. Öcsike állítólag bevallotta a szomszédnak, hogy ő lopta a tojásokat, mert ezek a mocskos komcsik teljesen kiéheztették. És itt a szülei holttestére mutatott: az apja ott lógott a füstölő falán, az anyja mellette hevert.

Később még sok mindent beszéltek Öcsikéről, azt is, hogy kommunista besúgó volt, és azt is, hogy egy terrorista csoport szervezte be külföldi tartózkodása során. Azt is, hogy Miška anyjához járt éjszakánként, és azért gyújtotta fel a házukat, mert a nő elkergette. Nem derült ki, mi az igazság, de mindegy is volt, mert soha többé nem tért vissza közénk.

Később láttam, hogy sokan nem tüntették el a tyúkjuk faláról a krétával ügyetlenül felrajzolt köröket. Soha nem kérdeztem rá, miért.